

ПРОЕКТУВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

В.В. Ягупов, доктор педагогічних наук,
професор, провідний науковий співробітник
Інституту професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук
України

Проблема проектування у педагогічній діяльності завжди було, є і буде актуальною, необхідною і перспективною, оскільки, з одного боку, проектування, на думку *О.А. Дубасенюк*, “...виконує роль провідного регулятора всієї системи дій педагога протягом всього періоду його діяльності. ...діяльність педагога має випереджальний характер і виступає у двох формах – передбачення (прогнозування, антиципації) і цілепокладання, що дає можливість керувати процесом в умовах динамічного середовища” [3, с. 79], а з іншого – “Добре в людині завжди доводиться проектувати і педагог зобов’язаний це робити” (*А.С. Макаренко*) [4, с. 134]. Основними напрямками вдосконалення виховного процесу *А.С. Макаренко* вважав розробку “педагогічної техніки”, “техніки створення нової людини”, “техніки дисципліни”, “техніки розмови педагога з вихованцем”, “техніки самоуправління”, “техніки покарання”, які належать до окремих технологій проектування різноманітних педагогічних об’єктів [4].

У зв’язку з цим проектування викладачем особистості учня та його основних якостей є одним із провідних функцій діяльності педагогів ПТНЗ: “...цілі нашої роботи повинні бути виражені у реальних якостях людей, які вийдуть із наших педагогічних рук. Кожна вихована нами людина – це продукт нашого педагогічного виробництва... Проектування особистості, як продукту виховання, повинно вироблятися на підґрунті замовлення суспільства” [7, с. 204].

Для цього необхідно конструювання педагогом як власної діяльності, так проектування діяльності учнів, учнівського колективу, що відбувається шляхом аналізу, підготовки та розробки дидактичних проектів на рівні спеціальності, навчальної дисципліни, розділу та конкретної теми, розробки проектів проведення дидактичних, виховних та інших заходів, визначення педагогом оптимальних форм, методів і напрямів подолання життєвих і професійних криз.

Все це свідчить про те, що проектування педагогічної діяльності та її окремих

складових є одним із найважливіших видів професійної діяльності педагога системи ПТО. Наприклад, *С.У. Гончаренко* і *Н.Г. Ничкало* серед найстійкіших компонентів у структурі педагогічної діяльності виділяють проєктувальну галузь. При чому *С.У. Гончаренко* слушно зазначає, що “провідним видом діяльності згідно з природою людини виступає перетворююча (проєктувальна і практична) діяльність” [2, с. 87].

Можна наголошувати, що педагогічне проєктування є таким видом діяльності викладача, який має безпосередні зв'язки з іншими видами його педагогічної діяльності та визначає її ефективність.

Необхідність проєктування педагогічної діяльності педагога зумовлена, на нашу думку, низкою причин.

По-перше, необхідністю забезпечення ефективності всього педагогічного процесу у ПТНЗ: “У самій своїй основі педагогічна праця стоїть близько до наукового дослідження. Ця близька спорідненість полягає передусім в аналізі фактів і необхідності передбачення... а без уміння передбачити педагогічна праця перетворюється для учителя в муку” [6, с. 472–473], – підкреслював *В.О. Сухомлинський*.

По-друге, необхідністю поступового переходу на гуманістичні парадигми професійного навчання і виховання майбутніх кваліфікованих працівників, одним із перспективних підходів є суб'єктно-діяльнісний: “власне педагогічна дія – це пробудження та непомітне “вирощування” суб'єктності в іншій людині. Педагогічна реальність – це залучення людини до смислу, а не тільки до знання” [5, с. 9].

По-третє, необхідністю формування творчого суб'єкта майбутньої професійної діяльності, оскільки педагог-гуманіст не нав'язує свої позиції учневі: адже він не тільки сприймає його, а й поважає його думку, ставлення та цінності. Це виражається у шануванні особистої гідності учня; у врахуванні, наскільки це можливо, його уподобань і бажань при визначенні або конкретизації цілей навчання і способів їх досягнення.

По-четверте, кардинальними змінами на ринку праці, коли сучасний кваліфікований робітник має бути мобільним, готовим до зміни місця праці, а іноді і спеціальності.

Отже, проєктування педагогічної діяльності викладачем ПТНЗ – це важливий компонент його професійної діяльності, який включає педагогічні дії, що ґрунтуються на усвідомленні мети діяльності, способів, прийомів, методів і форм її досягнення. Такі дії дозволяють зводити у єдину систему всі навчально-виховні дії викладачів, чітко визначивши їх причинно-наслідкову залежність. Застосування технології проєктування у навчально-виховному процесі означає, по-перше, застосування наукового підходу до

організації як діяльності викладача, так і учнів і учнівського колективу; по-друге, перехід від інтуїтивного рішення педагогічних завдань до логічно виваженого; по-третє, переведення уваги викладачів із зовнішнього середовища – “що робити”, на внутрішнє – “як це доцільно робити”.

Проектування є таким видом діяльності педагога, від якого залежить її продуктивність, суб’єктність як самого викладача, так і учнів. Відповідно, необхідно визначити сутність і зміст феномену педагогічного проектування та конкретизувати його принципи; виокремити педагогічні об’єкти, які можуть виступати продуктами проектувальної діяльності, та обґрунтувати логічну послідовність їх проектування; формулювати умови введення педагогічних об’єктів у сферу професійної діяльності викладача.

Поняття “проектування” “...походить від дієслова “проектувати”. Проектувати – складати, розробляти проект, конструювати що-небудь, планувати, намічати здійснити щось” [1, с. 970].

Зміст поняття “педагогічне проектування” характеризується двома моментами:

- ідеальним характером мисленневих дій, спрямованих на цілі, зміст, методи, форми, засоби та результати педагогічної діяльності ;
- спрямованістю педагогічного проектування на утворення чого-небудь у майбутньому в навчально-виховному процесі навчального закладу.

Педагогічне проектування є складною, за своєю суттю і змістом, комплексною і міждисциплінарною проблемою, має різні види та прояви. Відповідно, методологічні підходи, педагогічні методи, принципи та засоби розв’язання проблеми педагогічного проектування знаходяться в області міжпредметного знання. Педагогічне проектування – це, з одного боку, динамічний процес, що відбувається у часовій і предметній площині, сполучною ланкою між якими є мета проекту, реально доступні ресурси та організаційні заходи, а з іншого – це інтелектуальна за своїм характером діяльність, основне призначення якої полягає у дослідженні, передбаченні, прогнозуванні, оцінюванні результатів, а також і ймовірних наслідків реалізації тих чи інших педагогічних задумів у навчально-виховному процесі ПТНЗ. Суттєвою ознакою педагогічного проектування викладачем є те, що воно спрямовано на майбутнє, на створення нових продуктів і водночас на пізнання того, що лише може виникнути, реалізуватися, здійснитися в майбутній педагогічній діяльності.

Отже, *педагогічне проектування* – це створення конкретних образів майбутнього, конкретних деталей розроблених педагогічних програм. Його зміст передбачає:

– проектування чи створення проектів – це попередня мисленнева діяльність викладача щодо організації своєї педагогічної діяльності та діяльності учнів;

– характерними його властивостями є ідеальний характер дій і його спрямованість на утворення чого-небудь у майбутньому у навчально-виховному процесі;

– педагогічне проектування пов'язано з проблемною організацією мислення і діяльності викладача та учнів.

У педагогічному проектуванні викладач реалізує, як правило, такі дії: 1) розробка замислу; 2) постановка цілей з урахуванням таких аспектів – соціальне замовлення на підготовку кваліфікованого працівника, особистість педагога як суб'єкта педагогічної діяльності, особистість учня як суб'єкта навчальної та майбутньої професійної діяльності; 3) збір необхідної інформації, розробка перспективних моделей дій і відбір засобів щодо реалізації визначеної мети, які забезпечуватиме її досягнення; 4) динамічне структурування своєї педагогічної діяльності та навчальної діяльності учнів; 5) обмірковування варіантів розвитку взаємодії суб'єктів у процесі навчання – педагогів і учнів; 6) організація зворотного зв'язку шляхом поточного регулювання та корекції своїх дій і навчальної діяльності учнів; 7) діагностика результатів педагогічної взаємодії щодо реалізації проекту; 8) підсумкова діагностика рівня розвитку об'єкта, співставлення його з прогнозованим, розробка проекту для нового етапу розвитку об'єкта 9) оформлення процесу та результатів проектування, повідомлення, публікація.

Таким чином, *основними завданнями проектувальної діяльності* викладача ПТНЗ є: розробка впорядкованої структури збирання даних про навчально-виховний процес у ПТНЗ та його суб'єктів; оптимізація процесу прийняття педагогічного рішення на основі аналізу альтернативних варіантів педагогічних дій, визначення черговості виконання навчальних, виховних та інших заходів і вибору оптимальних для даного проекту педагогічних технологій, методик, засобів і форм; чітке визначення організаційних, фінансових, технологічних, екологічних, соціальних та особистісних проблем, що можуть виникнути на різних стадіях реалізації педагогічного проекту в навчально-виховному процесі ПТНЗ; сприяння компетентному ухваленню рішення педагогом щодо доцільності використання ресурсів для реалізації педагогічного проекту.

Отже, педагогічне проектування є провідним видом професійної діяльності педагога ПТНЗ, має інтелектуальний характер, основне призначення якої полягає у дослідженні, передбаченні, прогнозуванні, оцінюванні результатів реалізації тих чи інших дидактичних, виховних, розвиваючих та інших задумів, шлях створення спеціальних інтелектуальних засобів трансформації задумів через проекти нових

педагогічних технологій, методик, систем діяльності педагогів і учнів.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Київ-Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 1140 с.
2. *Гончаренко С.У.* Зміст загальної освіти і її гуманітаризація // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За заг. ред. Зязюна І.А. – К., 2000. – С. 81–107.
4. *Макаренко А.С.* Твори в 7 т. – К.: Рад. школа, 1954. – Т. 5. – 484 с.
5. *Селевко Г.К.* Современные образовательные технологии: Учеб. пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
6. *Сухомлинський В.О.* Сто порад учителям // Вибр. твори: В 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 417–654.
7. *Ясвин В.А.* Образовательная среда: от моделирования к проектированию. – М., 2001. – 366 с.